

گزارشی از اولین همایش پژوهش و دفاع مقدس*

هستیم. ما و دوستانمان دوبار از زندان آزاد شدیم. یک بار از زندان ستم شاهی که به همت مردم و هدایت امام بود و بار دیگر از قید و بند فرهنگ طاغوتی. وی افزود: اگر چه همه ما فرزند عاشورایی هستیم اما عاشورایی که امام برای ما ترسیم کرد با دیگر عاشوراها تفاوت اساسی داشت. به هر حال ما افتخار می کنیم که آزاد کرده این ش خصیت بزرگوار هستیم.

پس از آن سردار غلامعلی رشید**، جانشین ستاد کل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به بیان نکاتی درباره ضرورت پژوهش در حوزه جنگ ایران و عراق، تجربیات جنگ و روایت درست از جنگ پرداخت.

بعد از سخنان سردار غلامعلی رشید آقای علیرضا کمره ای، پژوهشگر و نویسنده ایرانی در خصوص تاریخ نگاری دفاع مقدس سخنانی را بیان کرد. وی این همایش را شتاب کارانه توصیف کرد و در انتقاد از نام این همایش گفت: بهتر است این همایش به تمهید یا نشست مقدماتی همایش پژوهش تاریخ جنگ و دفاع مقدس تغییر یابد.

اولین همایش پژوهش و دفاع مقدس روز پنجشنبه ۲۴ آذرماه ۱۳۸۴ رأس ساعت ۹ صبح در فرهنگسرای دانشجو با حضور پژوهشگران، سرداران ارتش و سپاه، شخصیت های حقوقی، مسئولان بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس و نمایندگان برخی رسانه ها از جمله روزنامه همشهری، صدا و سیما و واحد مرکزی خبر برگزار شد. این همایش که با همت معاونت تحقیقات بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس، پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و مؤسسه مطالعات سیاسی فرهنگی اندیشه ناب برگزار شد با تلاوت آیاتی چند از کلام الله مجید و اجرای سرود ملی کشورمان آغاز به کار کرد.

ابتدا سردار محسن رشید، معاونت تحقیقات بنیاد حفظ و آثار و نشر ارزش های دفاع مقدس با ایراد سخنانی از حاضرین و برگزار کنندگان این همایش تشکر و قدردانی کرد و ضمن درود به ارواح طیبه شهدا و امام راحل (ره) و تبریک به مناسبت تولد امام رضا (ع) گفت: ما و ملت ایران افتخار داریم که آزاد کرده خمینی

* دومین همایش در آذر ماه سال ۱۳۸۵ برگزار شده است که گزارشی آن در شماره آینده به چاپ خواهد رسید.

** سخنرانی سردار غلامعلی رشید به دلیل اهمیت آن به صورت کامل در همین فصلنامه جداگانه درج شده است.

کمره ای اظهار داشت: اگر قرار باشد پژوهش های تاریخی را به جایی برسانیم باید مقدمات آن را فراهم کنیم و به مسائل سخت افزاری و نرم افزاری آن توجه کرد.

وی ادامه داد: اگر پژوهش را نشانه بلوغ و حاصل تأمل و استفاده ارزشمند از عقل در مسیر شناخت درست بدانیم که حاصل آن دانایی و دانایی همان علم است، این نمی تواند با تکیه به گزاره های عادت شده ذهن موفق باشد. پژوهش با خوش بینی حاصل نمی شود.

این پژوهشگر در ادامه به تاریخ شفاهی اشاره کرد و گفت: اگر قرار باشد از تاریخ شفاهی و کارهایی که در این خصوص انجام می شود آگاهی بیابیم باید بگویم که کارهایی در مجلات و نشریات از جمله زمانه شماره تیرماه، گزارشات مجله مطالعات معاصر و یا خردنامه همشهری انجام شده اما در بحث تاریخ شفاهی آلات و ابزارها نمی توانند تأثیرات و یا علت تامه تأثیرات علمی و فرهنگی باشند. وی همچنین گفت: در نگرش به تاریخ شفاهی همه چیز به ویژه آنچه حاصل کرد، گفت: مشاهده و نقل توده های پایین دست باشد سند است و از این حیث ماهیت تاریخ شفاهی ماهیت میان رشته ای است که نسبت زیادی با علوم اجتماعی دارد. تاریخ شفاهی یک شیوه و روش است.

کمره ای افزود: خوشبختانه درباره جنگ کار شبه تاریخ شفاهی انجام شد، که کار گردآوری خاطرات و روایات از جمله آن بوده است. بعد از سخنان این پژوهشگر ایرانی نماهنگی پخش شد و سپس استاد امیر مسعود بختیاری درباره نقش ارتش جمهوری اسلامی ایران در حوزه پژوهش دفاع مقدس اظهاراتی را بیان داشت.

وی با بیان اینکه تاریخ نگاری یک پدیده سازمانی برای یگان های ارتش بوده است گفت: بحث

تاریخ نگاری در فعالیت های ابتدای جنگ با بی اعتنایی و کم التفاتی مواجه شد. اما اواخر ۱۳۵۹ ارتش گروه کاری را برای تدوین تاریخ جنگ تشکیل داد. این گروه با استفاده از مدارک معتبر، طرح ها و پیام هایی که رد و بدل می شد، سابقه ای از عملیات ها را ثبت می کردند. وی افزود: این گروه افراد داوطلبی بودند که بخشی از خساطرات و یسا دستورات عملیاتی را می نسوشتند که می توانست مبنای پژوهش باشد. در آن زمان سرهنگ یعقوب حسینی پایه گذار چنین حرکتی بود. بعد از دو سال نیروی زمینی ارتش به این مسئله علاقه مند شد و گروهی را به خود منتسب کرد. در سال ۱۳۶۲ نیز حجت الاسلام و المسلمین صفایی رئیس سازمان عقیدتی و سیاسی با ابتکار خود گروه کاری را برای نوشتن تاریخ جنگ تعیین کرد که آنها با استفاده از پرونده های آن زمان شروع به تجزیه و تحلیل و نوشتن تاریخ دو سال اول جنگ کردند که شش جلد پیش نویس آن تهیه شد. در سال ۱۳۷۳ نیز شهید صیاد شیرازی به همراه همکاران قدیمی خود هیئت معارف جنگ را ترتیب داد که این گروه نیز شروع به تدوین خاطرات و تهیه آرشیو فیلم و نوار کرد.

امیر بختیاری با اشاره به تصمیم آن زمان برای انحلال هیئت معارف جنگ گفت: با توجه به تصمیم اتخاذ شده با عنایت رهبری این هیئت به کار خود ادامه داد و می توان گفت که این هیئت یک NGO و یک سازمان غیر دولتی نظامی بود. چرا که از لحاظ فکری و کاری مستقل عمل می کرد. البته این هیئت بعدها نام شهید صیاد شیرازی را به خود گرفت که توانست اطلاعات ذی قیمتی و آرشیو خوبی تهیه و کتاب هایی را به چاپ برساند.

وی در ادامه به تهیه اطلس هایی از فعالیت های نیروهای زمینی، دریایی و هوایی در دوران دفاع مقدس اشاره کرد و با پرداختن به میزان آسیب شناسی پژوهش

بیان داشت: به اعتقاد من پژوهش به معنای واقعی آن انجام نشده است و ۹۹ درصد از کتاب‌های تهیه شده روتین هستند و باید در مجامع علمی و تخصصی با دیدگاهی نقادانه به آن نگاه کرد چرا که در غیر این صورت کتاب‌ها کلیشه‌ای شده و ارزش خود را از دست خواهند داد.

بعد از این اظهارات محسن شاه‌رضایی یکی از مسئولان تحقیقات بنیاد حفظ آثار و نشر ارزش‌های دفاع مقدس با ارائه پیشنهاد تشکیل یک کارگاه آموزشی در حوزه تحقیقات دفاع مقدس به بیان تاریخچه‌ای کوتاه از دایره‌المعارف نویسی تا دوره معاصر در ایران پرداخت و با اشاره به اسامی تعدادی از دایره‌المعارف‌های مختلف که از سوی بزرگان نگاشته شده است، دایره‌المعارف دفاع مقدس را مورد بررسی قرار داد و گفت: در سال ۱۳۷۸ مطالب مستقل و مجزا برای مراجعه‌کنندگان وجود نداشت که به دلیل همین مسئله به فکر فرهنگواره دفاع مقدس افتادیم.

در سال ۱۳۷۸ این فرهنگواره را آقای گلابچی تدوین کرد که در نمایشگاه عملکرد ده ساله ستاد کل به نمایش درآمد.

وی با اشاره به بازدید مقام رهبری از این نمایشگاه ادامه داد: فرمانده کل قوا زمان بازدید از این فرهنگواره در ذیل آن مرقوم فرمود: "ما دایره‌المعارف نداریم کار مهمی است" ما هم شروع به تهیه آن کردیم.

وی افزود: از اقداماتی که در خصوص تهیه این دایره‌المعارف در طول این شش سال انجام شده ساختار آن که از سوی مقام رهبری مصوب شد، تشکیل شورای عالی سیاست‌گذاری به ریاست ستاد کل و تشکیل کمیته علمی از ارتش، سپاه و جهاد بوده است. شاه‌رضایی بیان داشت: دایره‌المعارف مذکور در چهار موضوع شهدا و شخصیت‌ها، عملیات و جغرافیا، مسائل فرهنگی و اجتماعی و حقوقی و سیاسی تنظیم

شده. است همچنین حدود سه هزار مدخل شناسایی شده و قرار است که بر اساس الفبا در هشت فاز به نگارش درآید. البته در فاز اول مقدماتی تهیه و تحویل شش‌سورای عالی سیاست‌گذاری شده است.

در ادامه این برنامه مجری از تاریخ‌اتمام تهیه ایت دایره‌المعارف سؤال کرد که این مقام با اشاره به دایره‌المعارف فقه تسنن که با کمک سه کشور هنوز نتوانسته است مورد بهره‌برداری قرار گیرد گفت: ظاهراً قرار تهیه ایت دایره‌المعارف ده ساله بوده که شش سال از آن صرف تهیه ساختار آن شده است. بعد از سخنان شاه‌رضایی استاد هادی نخعی به ارائه توضیحاتی درباره روزشمار دفاع مقدس پرداخت و اظهار داشت: طرح اولیه این پروژه ارائه ۵۷ جلد کتاب است که بیشتر جنبه سیاسی و نظامی محور کار قرار داده شده است.

وی هدف از نگارش این روزشمار را جلوگیری از تحریف‌ها دانست و اشاره کرد تحریف‌ها بر سه گونه تقسیم می‌شود تحریف دوستان که ناآگاهانه است، تحریف دشمنان که غرض‌ورزانه انجام می‌شود و تحریف به دلیل کمبود منابع.

در پایان این همایش نیز بیانیه‌ای قرائت شد. همچنین شایان ذکر است که در حاشیه این همایش، نمایشگاهی از کتاب‌های مختلف ارائه شده در خصوص جنگ و دفاع مقدس در معرض دید علاقه‌مندان قرار گرفت. همچنین برگزارکنندگان این همایش چند فصلنامه از جمله فصلنامه مطالعات جنگ ایران و عراق (نگین ایران)، فرهنگ‌پایداری، خبرنامه اطلاع‌رسانی اسناد و کتابچه تسلیحات خلع سلاح و امنیت بین‌المللی و مجموعه‌ای از یادداشت‌های دوران انقلاب و قبل از آن را که در چهل صفحه کوچک تهیه شده بود، در اختیار حاضران در این همایش قرار دادند.